

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ТОВАРОЗНАВЧОЇ ОЦІНКИ ВТРАТИ ЯКОСТІ ВИРОБІВ ЗІ ШКІРИ ТА ХУТРА

Н. В. Омельченко,
завідувач кафедри експертизи та митної справи, к.т.н., професор;
А. С. Браїлко,
доцент кафедри експертизи та митної справи, к.т.н.;
Н. В. Лисенко
викладач кафедри експертизи та митної справи, к.т.н.;
М. Г. Мартосенко
доцент кафедри експертизи та митної справи, к.т.н., доцент;
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет
економіки та торгівлі», Україна, м. Полтава

В останні роки спостерігається значне зростання кількості товарознавчих експертиз, в тому числі тих, що потребують оцінки втрати якості, об'єктами дослідження яких є вироби зі шкіри та хутра. Об'єктивною причиною цього є стан ринку виробів зі шкіри та хутра, який характеризується підвищенням вимог споживачів через високі ціни на ці товари та відсутністю постійного контролю їх якості під час ввезення на територію України.

Підставами для призначення товарознавчих експертиз виробів зі шкіри та хутра є з'ясування обставин неналежного виконання договорів з виготовлення, постачання, приймання, транспортування, зберігання, купівлі-продажу [1], побутового обслуговування, а також проблем, що виникають під час експлуатації, зберігання та догляду за цими виробами споживачем.

Якість це сукупність характерних властивостей, якими повинні бути наділені вироби для відповідності своєму призначенню. Зниження якості виробу може бути обумовлено порушенням технологічного процесу, недотриманням правил збереження при їхньому пакуванні, транспортуванні, зберіганні, експлуатації, а також при аваріях, пожежах та інших непередбачуваних ситуаціях. При оцінці втрати якості пошкоджених виробів необхідно враховувати зміну їх споживних властивостей, тобто властивостей, які обумовлюють придатність задовольняти потреби людини відповідно до призначення. Кожний товар має притаманну лише йому якість, тобто набір корисних властивостей.

Предметом товарознавчої експертизи виробів зі шкіри та хутра є сукупність їх споживних властивостей, неповторність яких проявляється навіть у межах одного виробу. Загальним методом дослідження при проведенні товарознавчих експертиз є метод порівняння (зіставлення) фактичних характеристик якості об'єктів з базовими, в тому числі зразками-аналогами. Для дослідження зовнішнього вигляду виробів застосовується органолептичний метод, що полягає у безпосередньому сприйнятті ознак виробів, і

вимірювальний метод, що передбачає використання технічних засобів. При дослідженні виробів зі шкіри та хутра широко застосовують експертний метод (метод експертних оцінок), який здійснюють на підставі висновків, зроблених декількома експертами

Діючі методики [2-9] не можуть в повній мірі задовольнити потреби практики проведення товарознавчих експертиз та оцінки виробів зі шкіри та хутра. Слід також зазначити, що такі дослідження є доволі складними, оскільки в останні роки асортимент виробів зі шкіри та хутра значно розширився через застосування нових технологій обробки та оздоблення. Під час проведення товарознавчої експертизи товарознавець-експерт повинен з'ясувати наявність дефектів, їх характер, вплив на зниження якості та розрахувати втрату якості виробу.

Аналіз практики проведення експертиз виробів зі шкіри та хутра виявив серйозні недоліки, що свідчать про відсутність серйозних досліджень і наукової аргументації висновків. В окремих випадках товарознавці-експерти звужують коло своєї компетенції, наприклад, коли вирішують питання тільки ціни виробу.

В існуючих методиках товарознавчих судових експертиз, пов'язаних з оцінкою втрати якості непродовольчих товарів різних груп узагальнено досвід практичної діяльності товарознавців-експертів [2-9] і використовується єдиний методичний підхід до визначення втрати якості, що пов'язаний із наявністю узагальнених таблиць.

У методиці [2] здійснена спроба визначити предмет і об'єкти експертизи, наведені приклади вирішення типових завдань, запропонована класифікація основних дефектів виробів зі шкіри та хутра, причин їхнього виникнення й рекомендовані норми з визначення зниження їхньої якості залежно від наявних дефектів і від фізичного та морального зносу.

В інструкції [8] викладені особливості технології проведення товарознавчого дослідження по визначенню розміру матеріальної шкоди, яка складається з декількох основних етапів: визначення мети проведення експертного дослідження; бази оцінки та алгоритму рішення; вивчення наданих документів та запит необхідної інформації щодо об'єктів дослідження; проведення огляду майна; оцінка якісних показників пошкоджених об'єктів; методологія оцінки розміру матеріальної шкоди. У методиці розглянуті дефекти, які утворюються внаслідок впливу негативних факторів і запропоновані рекомендації для вирішення питань стосовно визначення величини втрати якості, залежно від обставин конкретної ситуації.

У методиці [9] на першому етапі встановлюються наявність або відсутність дефектів, ступінь їх прояву, розмір, місця розташування й характер з метою вирішення завдань, пов'язаних з фактичним станом об'єкту, від якого залежить відсоток зниження якості, його фактична вартість, причини зміни властивостей виробу. Потім властивості порівнюються із зразком-аналогом.

Важливо не тільки встановити відхилення від норм, але й визначити рівень якості виробу: належність до певної групи дефектності, ступінь придатності для використання за призначенням. Слід пам'ятати, що при вирішенні питань втрати якості виробів зі шкіри та хутра у результаті зберігання, можливе так зване, «пасивне зношування» (постійна й необоротна зміна властивостей), що відбувається поза залежністю від експлуатації виробів і призводить до старіння хутра з часом: зміні пружно-пластичних властивостей шкіряної тканини й кольору волосяного покриву.

На характер та величину втрати якості виробів зі шкіри та хутра впливають технологічні та експлуатаційні властивості. При проведенні оцінки втрати якості розглядається можливість усунення невідповідностей, які призвели до ушкодження виробів. При проведенні огляду з'ясовуються фактичні зміни, пов'язані із втратою якості виробів під впливом зовнішніх причинних (несприятливих) факторів. Залежно від технічної спроможності та економічної доцільності відновлення втрачених споживних властивостей виробів зі шкіри та хутра поділяються на два види:

а) дефекти, які можливо усунути, допускається ремонт та він є економічно доцільним;

б) дефекти, які не можливо усунути, або усунення їх є технічно неможливим або економічно недоцільним.

Важливим критерієм впливу дефекту на втрату якості виробу в цілому, є не просто його наявність, локалізація, ступінь вираженості, але й його розмірні ознаки. Запропоновані у відомих методиках таблиці втрати якості [2-9] не враховують вплив кожного дефекту (його питому вагу) на втрату якості виробу в цілому. Саме тому виникла потреба у розробці та застосуванні нових методичних підходів до товарознавчої оцінки втрати якості виробів зі шкіри та хутра із врахоуванням впливу кожного виду дефекту на якість виробу, в залежності від площі, яку він займає на кожній деталі (частині деталі) виробу.

Виявлення наявних дефектів повинно здійснюватися з урахуванням їх розмірів, місця розташування і впливу на експлуатаційні та естетичні властивості об'єкта дослідження та його якість в цілому.

Дефекти, що зустрічаються на виробках зі шкіри та хутра, умовно поділяють на:

а) дефекти, обумовлені якістю вихідної сировини;

б) дефекти, обумовлені технологією переробки вихідної сировини;

в) дефекти, обумовлені технологією пошиття;

г) дефекти зберігання;

д) дефекти експлуатації;

е) дефекти догляду (в тому числі професійного).

Оскільки для пошиття виробів зі шкіри та хутра використовуються здебільшого різні за топографією та якістю шкіри й шкурки тварин, реакція на вплив причинних факторів на окремі деталі виробів неоднакова, що і

призводить до появи на них різних або однакових дефектів за видами, розмірами та інтенсивністю їх прояву. Саме тому, для виявлення наявних дефектів, ретельному огляду повинні бути піддані всі конструктивні елементи – деталі, з яких виготовлено виріб.

Інтенсивність прояву дефектів на окремих деталях виробів зі шкіри та хутра та вплив їх на втрату якості пропонується визначати за допомогою розробленої у науково-дослідному центрі «Незалежна експертиза» Методики визначення втрати якості виробів із шкіри та хутра МНДНЦ-0004-01-17.

Це дасть змогу проаналізувати наявні дефекти на конкретній деталі, виявити дефекти, що переважають та є більш вагомими для втрати якості виробу в цілому. Під час аналізу кожної деталі виробу при встановленні відсотка зниження якості слід враховувати місце розташування та розмір дефекту, ступінь прояву, вплив дефекту на зовнішній вигляд та експлуатаційні властивості виробу в цілому. Окрім цього слід дотримуватись визначених правил [2-9]:

а) за умови наявності двох та більше дефектів, що розповсюджені на всій площі окремої деталі, необхідно враховувати дефект, який є більш вагомим у зменшенні якості у відсотковому вимірі. Вплив інших дефектів на втрату якості слід враховувати шляхом збільшення відсотку втрати якості з урахуванням їх впливу на якість у діапазоні від 5 до 10%;

б) за умови наявності двох та більше дефектів, що займають окрему площу на деталі необхідно враховувати вагомість зменшення якості у відсотковому вимірі кожного дефекту;

в) дефекти, що розташовані на закритих (невидимих) ділянках, при визначенні втрати якості не враховувати.

Обов'язковою умовою проведення товарознавчих досліджень є фотографічна фіксація співставлення окремих деталей об'єкта дослідження та додатково наданого зразка-аналога.

Встановлення втрати якості об'єкта дослідження передбачає визначення: питомої ваги дефекту (%), втрати якості по кожному дефекту (%) та середнього значення втрати якості по кожному дефекту (%). За результатами проведених вимірювань розраховується коефіцієнт, який характеризує ступінь втрати якості об'єкта дослідження порівняно із зразком-аналогом, викликаний різними дефектами за рахунок впливу причинних факторів. Втрату якості об'єкта експертизи, викликану різними дефектами за рахунок впливу причинних факторів, слід виражати за допомогою коефіцієнта втрати якості.

Запропоновані методичні підходи до товарознавчої оцінки втрати якості виробів із шкіри та хутра забезпечать підвищення результативності досліджень та повноти вирішення сформульованих питань експертизи.

Перелік джерел посилань

1. Про судову експертизу : Закон України № 4038-ХІІ редакція від 01.01.2017 [Електронний ресурс] : офіційний веб-портал Верховної Ради

України. Нормативно-правова база України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>. – Назва з екрана.

2. Методика проведения экспертизы импортных меховых изделий. – М., 1977, 20 с.

3. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : Наказ Мін'юсту України; № 53/5 редакція від 31.07.2015 [Електронний ресурс] : офіційний веб-портал Верховної Ради України. Нормативно-правова база України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98>. – Назва з екрана.

4. Практичні рекомендації з визначення якості різних груп промислових товарів / Міністерство юстиції України, Донецький науково-дослідний інститут судових експертиз. – 2000, 109 с.

5. Разработка методики производства судебно-товароведческих экспертиз в новых экономических условиях / Министерство юстиции Украины Харьковский научно-исследовательский институт судебных экспертиз им. засл. проф. Н.С.Бокариуса Крымское отделение. – 1998, 31 с.

6. Методичні рекомендації: «Розрахунок втрати якості недовольчих товарів у зв'язку з їх зносом та наявністю дефектів, який використовується при проведенні товарознавчих досліджень» / Міністерство юстиції України. Київський науково-дослідний інститут судових експертиз. – 2000, 43 с.

7. Дослідження пушно-хутряних виробів при проведенні судово-товарознавчих експертиз / Міністерство юстиції України, Донецький науково-дослідний інститут судових експертиз. – 2004, 51 с.

8. Судово-товарознавча експертиза по визначенню розміру матеріальної шкоди, завданої власнику пошкодженого майна/ Міністерство юстиції України, Харківський науково-дослідний інститут судових експертиз ім. засл. проф. М.С.Бокариуса. – 2006, 44 с.

9. Методика контроля качества швейных изделий из меха и натуральной кожи – М., 1988, 34 с.

ПРОБЛЕМИ КЛАСИФІКАЦІЇ ДЕРЕВНОГО ВУГІЛЛЯ

В. В. Осієвська,

доцент кафедри товарознавства та митної справи, к.т.н., доцент
Київський національний торговельно-економічний університет,
Україна, м. Київ

Деревне вугілля (далі – ДВ) один із альтернативних видів твердого палива стає доволі популярним і широко застосовуваним видом палива, що має багато різновидів, пов'язаних з технологією виробництва вугілля і особливостями